

Experiències

De Donetsk (Ucraïna) a Vilanova i la Geltrú (Catalunya). Conèixer la llengua i la cultura catalanes en el context de la formació en el sector de l'hoteleria

Autors

Queti Vinyals
Consorti per a la Normalització
Lingüística

Biel Senabre
Consorti per a la Normalització
Lingüística

Ignasi Massaguer
Institut Ramon Llull

L'article aborda un projecte de formació sociocultural i lingüística adreçat a treballadors i treballadores, que va tenir lloc durant l'any 2008. Van participar-hi disset estudiants d'hostaleria procedents d'Ucraïna. Una part de la formació va ser en origen i una altra a Vilanova i la Geltrú.

Introducció

Exposarem l'experiència que va significar per al CNL de l'Alt Penedès i el Garraf i l'Institut Ramon Llull la participació en un projecte de formació sociocultural i lingüística que va tenir lloc durant l'any 2008 i part del 2009 adreçada a disset estudiants d'hoteleria de la Universitat Nacional de Comerç i Negocis de Donetsk (Ucraïna). Aquests estudiants havien de participar per primera vegada en un programa formatiu i de pràctiques a Catalunya relacionat amb el sector de l'hoteleria organitzat pel Campus Universitari de la Mediterrània (CUM) de Vilanova i la Geltrú. L'Institut Ramon Llull i el CNL de l'Alt Penedès i el Garraf s'havien d'ocupar de la formació lingüística abans i durant la seva estada en terres catalanes. Amb aquest objectiu l'Institut Ramon Llull dissenyà un curs de nivell A1 (*Marc de referència europeu per a l'aprenentatge, l'ensenyament i l'avaluació de llengües*) de 30 hores de durada, que s'impartí a Donetsk entre l'1 de maig i el 15 de juny.

Si bé la llengua era l'objecte d'estudi principal d'aquesta formació, la integració n'era una part important, de manera que el curs també va incloure continguts culturals per ajudar els estudiants ucraïnesos a comprendre la realitat i el funcionament de la societat catalana. Un cop a Catalunya, els estudiants es van incorporar als cursos de l'oferta general del CNL, tant a Vilanova i la Geltrú com a Sitges. En concret els que van seguir tota la formació (per diversos motius, alguns alumnes van deixar els cursos) van fer un curs de nivell bàsic 1 (B1) durant el primer quadrimestre del curs, de l'octubre de 2008 al gener de 2009, i un altre de nivell bàsic 2 (B2) en el segon quadrimestre, del febrer al maig de 2009.

El plantejament inicial

A final de febrer de 2008, el CNL de l'Alt Penedès i el Garraf va rebre un missatge de la directora del CUM en què sol·licitava una entrevista per plantejar una actuació conjunta relacionada amb l'organització d'un curs vinculat al sector hotelier i en què també intervenia el president d'una associació de voluntariat no governamental relacionada amb intercanvis internacionals i juvenils (dins de la UE): Barcelona Voluntària (BV). Vam concertar la reunió, i així va ser com el CNL va sentir a

parlar per primera vegada de la Universitat Nacional de Comerç i Negocios de Donetsk a Ucraïna, que tenia un conveni de col·laboració amb BV per fomentar, mitjançant una estada per fer pràctiques en el sector hotelier del Garraf, els coneixements dels estudiants del centre ucraïnès que aquell any estaven a punt d'assolir l'acreditació professional dels seus estudis de turisme i hostaleria. Així, aquestes pràctiques s'havien concretat dins d'un paquet formatiu en un curs organitzat pel CUM, que, a part d'aspectes pròpiament relacionats amb la professió hotelera, també considerava important tenir en compte la formació sociocultural i lingüística dels estudiants que seguirien el curs al Garraf. Amb aquest plantejament, doncs, estava a punt de començar una aventura engrescadora, però, atès el caràcter internacional del curs, encara faltava la incorporació en el projecte d'un altre actor: l'Institut Ramon Llull (IRL), que té com a finalitat la projecció exterior de la llengua catalana i la cultura que s'hi expressa. Fou així com l'IRL va sumar-se a la iniciativa per encarregar-se de la formació en origen dels estudiants ucraïnesos.

Del març al juny. El primer pas, un professor *in situ*

La proposta d'actuar conjuntament en el procés formatiu dels joves estudiants ucraïnesos va ser molt ben rebuda i, així, va iniciar-se el disseny del projecte. En primer lloc, va caldre determinar les col·laboracions conjuntes, acordar el paper que cada ens assumia i aclarir l'objectiu principal de l'actuació: afavorir, des de la perspectiva de la llengua i la cultura, la millora de la formació professional d'alumnes provinents d'Ucraïna en pràctiques en el sector de l'hostaleria a Catalunya. Ara, calia pensar en els continguts de la programació per assolir-lo. D'aquesta manera, vam començar a posar diversos aspectes damunt del paper: el contingut de la formació, tant a Ucraïna com a Catalunya, el coneixement que podien tenir els destinataris del país d'arribada, les característiques dels establiments on farien les pràctiques, les condicions d'habitatge, l'adaptació social, la llengua, els costums, etc. L'experiència era única, no en coneixíem cap altra de semblant. Amb tots aquests elements, vam elaborar les fases de la programació dins d'un calendari que preveia actuacions a cavall entre Donetsk i Vilanova i la Geltrú. Tothom estava d'acord que la primera etapa formativa s'havia de fer *in situ*, i per això calia trobar una persona que tingués el perfil de docent de llengua catalana i que sabés transmetre als estudiants coneixements culturals i de la societat catalana. El CNL s'encarregaria de trobar la persona adequada i de facilitar-li alguns materials didàctics, l'associació BV faria les gestions necessàries per contractar el viatge i assegurar les condicions d'estada d'aquesta persona a Ucraïna, el CUM assumiria aquestes despeses i l'IRL es faria càrrec de la formació a Ucraïna.

Amb l'objectiu que els estudiants ucraïnesos poguessin adquirir unes nocions bàsiques de llengua catalana, amb atenció especial en el vocabulari del sector, i de coneixements culturals que els permetessin desenvolupar-se millor tant en els àmbits acadèmic i laboral com en el personal en arribar a Catalunya, l'IRL dissenyà un curs de nivell inicial de 30 hores de durada, distribuïdes entre l'1 de maig i el 15 de juny. Conjuntament amb el CNL, assessorà la professora que s'hi desplaçà i li facilità el programa del curs.

D'aquesta manera, el dia 1 de maig tot estava a punt perquè l'endemà els nois i les noies de la universitat ucraïnesa comencessin a sentir per primer cop una nova llengua: la catalana.

Materials complementaris:

Lèxic de restaurants i Lèxic de bars i cafeteries. Editats pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Quarta edició: juliol 1993.

Viure a Catalunya. Vocabulari en imatges. Editat per la Generalitat de Catalunya. Departament de Vicepresidència. Secretaria de Política Lingüística. Barcelona, 2007.

Viure a Catalunya. Comencem a parlar. Editat per la Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria de Política Lingüística. Barcelona, 2005.

Diversos cartells relacionats amb alimentació: *Les fruites, Les verdures i La carn i l'aviram*.

Recursos complementaris com els que recull aquest petit fragment d'un correu electrònic que la professora va enviar des de Donetsk: "Aquesta setmana ha estat decisiva per entendre l'esforç que fa aquesta canalla assistint a les classes de català. El dia 4 de juny han de lliurar el treball de final de curs perquè els seus tutors el revisin i l'aprovin o els el facin tornar a repetir. L'han de defensar davant d'un tribunal de cinc persones el dia 23 de juny, revetlla de Sant Joan a Catalunya i cinc dies abans del dia de la Constitució d'Ucraïna..."

"Les classes de català avancen. I com més avancen més s'emboliquen, però com que jo tinc paciència i sé per experiència (el rus m'ho ha acabat de confirmar) que no es pot desesperar, nosaltres anem a la nostra amb els queviures i els dies de la setmana. De moment ja sabem que la primavera de Donetsk és diferent de la de Catalunya. Aquí les estacions es regeixen per les dates dels mesos, és a dir, la primavera comença el dia 1 d'abril i acaba el dia 30 de juny, aneu comptant i traureu la resta. Ens vam fer un bon tip de riure!, ells dient-me la data de naixement i jo dient l'estació, no n'encertava ni una, però també són comprensius..."

"Vaig portar música d'Els Pets, d'Antònia Font, de Sau i d'Ara Mateix..., ja me l'han demanat oficialment tots. Cada divendres poso un parell de cançons i intentem entendre què diuen, difícil, ei? N'hi ha dos o tres que tenen una orela que fa enveja, entenen molt bé els sons i els reproduïxen, tot i que no saben què significa el que diuen, així que anem fent una mica de pàtria musical. Els vídeos de la sèrie *Plats bruts* tenen èxit, sobretot el David, les cares que fa les troben d'allò més divertides. No comprenen molt de què va, però han trobat la semblança amb una sèrie d'humor que feien a la tele fa una temporada.

"Divendres va ser l'últim dia d'escola i d'institut. Tota la canalla anava amb unes bandes, com les *miss*, de color vermell o blanc, depèn del tipus d'escola. El centre de la ciutat es va omplir durant tot el dia d'adolescents radiants que anaven a mostrar la seva majoria escolar. Les noies, de vint-i-un botons; els nois, tots repentinats. Tanta joventut feia mal als ulls (i a l'enveja), però quin goig veure'ls amb aquelles cares de saber-ho tot, plenes d'il·lusió, de plans..."

"Dolors"

Del juny al setembre. Segona fase. Benvinguda als estudiants del curs Perfeccionament en el sector hotelier. Visites als hotels

A final de juny, van arribar a Vilanova i la Geltrú els disset joves procedents d'Ucraïna per començar les pràctiques en establiments hotelers de la comarca del Garraf i continuar la seva formació en llengua catalana.

L'alcalde de Vilanova i la Geltrú i els regidors els van rebre en un acte de benvinguda al Saló de Plens de l'Ajuntament. L'endemà mateix els nois i noies van començar les pràctiques en diversos establiments hotelers de la comarca del Garraf i, posteriorment, a partir del setembre, també compaginarien les pràctiques laborals amb la continuació de la seva formació en català, incorporant-se als cursos bàsics que organitza habitualment el CNL fins a l'acabament del curs.

Les visites als establiments hotelers

El CNL, a banda d'encarregar-se de la planificació del procés d'aprenentatge en llengua catalana dels estudiants i de l'adaptació de la temàtica formativa a les tasques específiques del sector de l'hostaleria durant la primera fase del procés a Ucraïna, també va projectar una altra actuació, en aquest cas dirigida als empresaris dels establiments on aquests estudiants havien de fer les pràctiques. L'objectiu principal era sensibilitzar-los perquè la primera llengua de relació laboral fos la catalana, tant entre els companys de feina com també en l'atenció a les persones usuàries dels establiments. Amb aquesta finalitat, el personal tècnic del Centre va concertar entrevistes durant el mes de juliol amb els empresaris dels hotels per reforçar la idea que els parlessin en català amb naturalitat, a fi que la llengua els oferís les mateixes oportunitats que qualsevol altra persona que viu i treballa a Catalunya, tant per l'ús en les seves relacions socials com, especialment, en el contacte que tindrien amb la llengua dins del seu àmbit professional. En aquestes entrevistes també es van lliurar materials de suport per facilitar la comunicació i fulls informatius amb els dies de les inscripcions i els horaris dels cursos que s'organitzarien a partir del setembre als municipis del Garraf vinculats al CNL.

Materials lliurats:

Lèxics de restaurants i Lèxic de bars i cafeteries. Fulls informatius amb els horaris de l'oferta al Garraf dels cursos bàsics. Opuscle *El català llengua d'Europa*. Dossier elaborat pel CNL de l'Alt Penedès i el Garraf: *Recursos lingüístics per a la restauració. Rodals Plats a la carta*. Cartells i fulls informatius del programa Voluntariat per la Llengua.

A partir d'aquest moment el projecte vinculat al curs Perfeccionament en el sector hotelier ja comptava amb un altre element nou; en aquest cas, associat al foment de l'ús oral de la llengua catalana en les relacions laborals i l'atenció oral a la clientela. D'aquesta manera, amb la incorporació dels establiments en què es farien les pràctiques, el Grup Matas Arnalot, de Sitges; l'Hotel Cèsar amb el Restaurant La Fitorra, i el Càmping Vilanova Park, aquests últims associats al Gremi d'Hostaleria de Vilanova i la Geltrú, creixia la xarxa del treball conjunt entre el Campus Universitari de la Mediterrània, l'associació Barcelona Voluntària, el Centre de Normalització Lingüística de l'Alt Penedès i el Garraf, l'Institut Ramon Llull i l'Institut Superior de Negocis Turístics de Donetsk.

Del setembre al juny. Fase final. L'alumnat ucraïnès als cursos de català. Comença el curs 2008-2009 al CNL de l'Alt Penedès i el Garraf

Just començada la primera setmana de setembre, el CNL, a través del Servei de Català del Garraf i de Vilanova i la Geltrú, va organitzar una convocatòria específica de proves de col·locació amb la intenció de facilitar la incorporació dels estudiants ucraïnesos al nivell més adequat dels cursos bàsics de l'oferta general al Garraf. Les expectatives eren que, amb la formació prèvia que havien tingut directament a la Universitat de Donetsk i el parell de mesos que ja havien passat des de la seva arribada a Catalunya, es poguessin incorporar des del primer quadrimestre del curs al nivell bàsic 2, amb la previsió de continuar la formació a partir del segon quadrimestre, fent el bàsic 3. Amb aquesta planificació, podrien acabar la

seva estada a Catalunya havent assolit el certificat del nivell A1, en correspondència als nivells recollits al *Marc europeu comú de referència per a l'ensenyament, l'aprenentatge i l'avaluació de les llengües*.

El resultat de les disset proves de col·locació va ser diferent del que estava previst i es va valorar la conveniència de reorientar la planificació que s'havia fet, amb la intenció que comencessin el curs des del nivell bàsic 1, per afavorir i reforçar la base de la primera competència lingüística: la comprensió. Així va ser com els disset estudiants es van inscriure per primera vegada en un curs presencial de català de nivell bàsic 1, que van haver de compatibilitzar amb els horaris dels establiments hotelers on estaven fent les pràctiques.

A l'octubre, tothom estava a punt per començar les classes. Nou persones en l'horari del matí, i quatre en el de la tarda, a Vilanova. La resta, en l'horari del vespre, a Sitges. El CUM es va fer càrrec dels llibres del curs (*Llengua catalana. Bàsic 1*. Ed. Barcanova), que es van lliurar als alumnes quan es van inscriure. A partir d'aquí, a mesura que avançaven les setmanes, s'anaven produint alguns imprevistos. La temporada hotelera a partir de l'octubre era més tranquil·la i això va fer que els estudiants aprofitessin aquest període per fer una mena de petites vacances i tornar al seu país per passar algunes setmanes amb les famílies. Per aquest motiu, alguns alumnes van desaparèixer dels cursos durant aquest primer quadrimestre. Aquest fet dificultava l'adquisició dels coneixements del curs i, a més, també s'hi afegia un altre factor, en aquest cas relacionat amb els coneixements d'altres llengües que estudiaven a Ucraïna: el rus, l'anglès i el castellà. Les noies i els nois ucraïnesos es trobaven freqüentment sorpresos perquè veien que podien comunicar-se sense cap dificultat en castellà o, fins i tot en alguna ocasió, en anglès, i la gent els responia amb naturalitat en la llengua que intentaven parlar. Les quinze alumnes i els seus dos companys s'adonaven que la llengua catalana havia començat a formar part de la seva experiència des de feia escassament mig any i els interessava conèixer-la, però la inseguretats no es venç fàcilment, sobretot si hom s'adona que utilitzant altres recursos també se'n surt. El procés formatiu, doncs, tenia alts i baixos, i algunes estudiants ja no van continuar els cursos. Finalment, passat el gener i les avaluacions reguladores, el grup d'estudiants va quedar considerablement reduït. Vuit persones es van inscriure al nivell bàsic 2 i totes han acabat el segon quadrimestre amb l'assoliment d'aquest nivell.

Ha arribat el juny, es tanca el cicle d'un any, però encara que els resultats ens demostren que les previsions teòriques han canviat, ens atrevim a dir que l'experiència formativa ha estat satisfactòria per a tothom:

- Els estudiants han descobert una nova cultura i han adquirit els coneixements bàsics de la llengua catalana, que pensen mantenir aprofitant un nou recurs formatiu: el curs de català en línia Parla.cat.
- Els establiments hotelers que han participat en el programa han incorporat el català reorientant la interrelació lingüística entre el personal i, en alguns casos (Grup Matas Arnalot), fins i tot han incorporat la formació que desplega el programa PROFIT.
- Amb aquesta proposta, el CUM i BV han ofert un curs modèlic relacionat amb el sector hotelier i de la restauració, que té en compte un element indispensable en qualsevol àmbit professional: la competència lingüística en català de les persones que han d'atendre el públic.
- El CNL i l'IRL, tot i que en aquest moments els recursos són limitats, senzillament han assumit i desplegat les funcions que els corresponen i, actuant amb rigor i flexibilitat, han obert les vies necessàries per impulsar aquest projecte més enllà del marc de les actuacions que descriuen els projectes determinats anualment, amb la voluntat fer extensiu el coneixement de la cultura i d'impulsar l'ús oral de la llengua catalana en l'àmbit laboral.

Epíleg. Una pinzellada de Donetsk, una ciutat minera

Estudiar és a Donetsk una de les poques sortides per tenir un futur allunyat de la mineria. La segona ciutat d'Ucraïna està ubicada al costat del riu Kalmius i té una població propera al milió i mig d'habitants. Malgrat que la llengua oficial és l'ucraïnès, la majoria de la població parla també el rus, ja que ètnicament són més propers a aquest país veí. També políticament la zona de Donetsk és més propera a Rússia, al costat de la zona de Kíev, la capital, que és més proeuropea occidental.

Els estudiants que han estat vivint durant un any a Vilanova i la Geltrú han estat majoritàriament noies, i parlen l'anglès, a més del rus, l'ucraïnès i el castellà. La formació és per a aquestes persones un element molt important a la vida, ja que és l'únic camí per tenir un futur allunyat de la font tradicional de l'economia de la zona: la producció de carbó, la indústria del ferro i de l'acer.

Per acabar, una curiositat: una de les poques referències que tenim d'aquesta ciutat ucraïnesa és el seu equip de futbol, el Shakhtar Donetsk, que va jugar la Lliga de Campions la temporada passada al grup del Barça i que es tornarà a enfrontar a l'equip català a la final de la Supercopa d'Europa, al final d'agost.

